

Geïntegreerd bosbeheer: enige aanknopingspunten voor het bestaande bos

Zowel de natuurfunctie als de belevingswaarde van het Nederlandse bos laten op veel plaatsen nog te wensen over. De geluiden uit de samenleving om meer 'natuurlijkheid' klinken steeds luider. Ook binnen het vakgebied bestaat er een toenemende belangstelling voor natuurvriendelijke vormen van bosbeheer. Het is niet verwonderlijk dat de overheid 'geïntegreerd bosbeheer' aangrijpt als middel om de in het Meerjarenplan Bosbouw vastgelegde multifunctionaliteit zijn praktische invulling te geven (NBLF, 1992). Geïntegreerd bosbeheer streeft - naar analogie van de geïntegreerde landbouw - naar een evenwichtig samengaan van productie en natuur. Dit kan op korte termijn een mooi en stabiel bos opleveren. Dat is het beste wat het vakgebied de maatschappij kan bieden.

Sinds het begin van deze eeuw wordt in enkele Duitse boswachterijen de z.g. Naturgemässe Waldwirtschaft toegepast. De aanhangers van deze benadering weken bewust af van het gebruikelijke kaalslagsysteem omwille van een grotere bedrijfszekerheid (Thomasius, 1992). Deze vorm van houtproductie heeft een aantal natuurvriendelijke kanten zoals geleidelijkheid van ingrijpen en het werken met gemengd bos. Als aan deze be-

heersvorm enkele specifieke natuurbehoudsaspecten worden toegevoegd, waaronder het ruimte laten aan de vervalphase, kan men spreken van 'geïntegreerd bosbeheer'. Een belangrijk verschil in uitgangspunt is echter dat bij het geïntegreerd bosbeheer, voor zover dat nodig is, bewust productiecapaciteit wordt ingeleverd ten gunste van natuurwaarde. De mate waarin dat gebeurt kan en zal per bouseigenaar verschillen. Om te kunnen spreken van geïntegreerd bosbeheer dient een bos echter naast zijn productieve elementen - voor ten minste één-derde uit inheemse boomsoorten te bestaan,

- een behoorlijke ruimte te laten aan aspecten van de vervalphase en
- een vrij open bosstructuur te hebben.

Geen kaalslagen

Een van de meest in het oog springende kenmerken van het geïntegreerd bosbeheer is het nalaten van kaalslagen. Kaalslaggewijze verjonging biedt uit een oogpunt van planning, organisatie en uitvoering onmiskenbaar voordelen, maar er zijn ook veel bezwaren.

Allereerst voor de wandelaar: een kaalslag betekent een grote verandering in de vaak vertrouwde omgeving. Is men die schok te boven, dan volgt voor enige decennia de onaantrekkelijke stakenfase.

Hoewel de kapvlakte gedurende enkele jaren vaak een veelheid aan planten- en diersoorten kan herbergen is de verstoring van

allerlei ecologische relaties en de daaropvolgende structuur- en soortenarme fase ook vanuit het natuurbehoud ongewenst.

Het ideaal om voor ogen te houden is daarom het uitkapbos: het continue-bos (Dauerwald) waarin alle leeftijden en dus ook de verjonging altijd aanwezig zijn. Of het veel geroemde plenterbos onder Nederlandse omstandigheden echt realiseerbaar is zien we t.z.t. wel; voorlopig lijkt het goed te werken naar een bos waarin de bekende functies geïntegreerd tot hun recht komen. Daarbij vormt het blesmes het cruciale gereedschap en zijn de trefwoorden: boomsoort, bosstructuur en houtkwaliteit. En daar ligt dan ook het enige knelpunt. Het geïntegreerde bosbeheer vraagt om meer vakkennis, met name van de blesmakers.

Blijven dunnen

Een van de kenmerken van de Naturgemässe Waldwirtschaft is de aandacht voor de individuele boom, zowel wat betreft de verzorging, de aanwas, als de oogst. Voor het geïntegreerd bosbeheer komt daar nog de mogelijke betekenis van bepaalde bomen voor natuur en landschap bij.

Deze boomsgewijze benadering leidt al snel tot een gerichte bevoordeling van individuele bomen, waarbij de toekomstbomenmethode een goed hulpmiddel kan zijn. Het - in plaats van verjongen - blijven dunnen heeft ten minste twee positieve kanten: de waarde-aanwas concentreert zich op de beste bomen en, bij

het ouder en daardoor in veel gevallen geleidelijk opener worden van het bos is er toenemende kans op spontane verjonging. Een zorgvuldige selectie zal aan het licht brengen dat opstanden of opstandsdelen niet goed functioneren: er zijn eenvoudigweg geen toekomstbomen van voldoende kwaliteit te vinden. Het dan fluks verlagen van de norm is een sterk af te raden oplossing. Beter is het deze slecht functionerende opstandsdelen te vervangen.

Selectieve verjonging

Dit is een belangrijk instrument binnen het geïntegreerd bosbeheer. De selectieve verjonging is een direct uitvloeisel van de regel: 'een bos dient pas verjongd te worden als het niet meer aan het gestelde doel beantwoordt'. Is bij het kaalslagbedrijf gewoonlijk de leeftijd van een opstand bepalend voor het moment van verjonging, bij het geïntegreerd bosbeheer is het al dan niet functioneren maatgevend. Zolang een boom nog voldoende aanwas levert, of andere functies goed bedient, is er geen reden de boom te vervangen, lees te verjongen. Het zal echter vaak voorkomen dat zich binnen een opstand ter zake grote verschillen voordoen. Het is dan zaak om alleen de slechte delen van de opstand te verjongen. Dit heeft twee zéér aantrekkelijke consequenties.

Allereerst is er sprake van kwaliteitsverbetering: de bomen met een beperkte waardebijgroei worden vervangen door de potentieel betere verjonging. Anderzijds ontstaat er met de komst van de verjonging differentiatie in leeftijd en bosstructuur. De bedoelde slechte delen van een opstand zijn zoals gezegd makkelijk te lokaliseren bij het selecteren van toekomstbomen. In veel gevallen zal er zodoende een mo-

zaïkpatroon ontstaan waarin delen met goed gevormde bomen worden afgewisseld met verjongingsgroepen. Net zoals dat bij dunningen gebruikelijk is, is het zaak om deze ingreep over grotere oppervlakten tegelijk uit te voeren. Eventuele maatregelen ten behoeve van de verjonging zoals bodemvoorbereiding, zodanig planten en verzorging, dienen dan ook grootschalig te worden uitgevoerd wat de efficiëntie ten goede komt. Ook de kans op wildschade is kleiner als een grote hoeveelheid voedsel tegelijk wordt aangeboden. Grootschalig werken dus, met als resultaat een kleinschalige afwisseling van de bosstructuur.

Structuurdunning

In het streven naar ongelijkjarigheid en variatie in bosstructuur kan, als een opstand voor wat betreft zijn groeikracht en kwaliteit nog niet aan verjonging toe is, een ingreep plaats vinden die men zou kunnen aanduiden met 'structuurdunning'.

Het gaat dan om het ruimte geven aan - al dan niet reeds aanwezige - groepen spontane verjonging. Bij Naturgemässe Waldwirtschaft wordt dit alleen aangegrepen bij (potentiële) kwaliteitsverbetering, met andere woorden er vertrekken geen bomen waarvan hun bijgroei niet volledig is uitgebaat. Bij het geïntegreerd bosbeheer daarentegen zal eerder gekozen worden voor een dergelijke ingreep ter verbetering van de bosstructuur, ook als dat inleveren van productie tot gevolg heeft. De Duitsers spreken in dit verband van 'ein Hiepsopfer'.

Menging

Naast ongelijkjarigheid en variatie in bosstructuur is menging van boomsoorten een doel, waarbij uit een oogpunt van natuurbe-

houd een aandeel van tenminste één-derde inheemse soorten als voorwaarde te stellen is. Menging is op verschillende manieren te realiseren.

Het kan daarbij gaan om het benutten van allerlei differentiërende elementen die gelukkig in veel opstanden al te vinden zijn. Daarbij valt te denken aan spontane opslag van - al dan niet productieve - soorten bomen en struiken. Zo zijn naast lijsterbes en berk in veel van onze grovedennenbossen maar al te vaak ook eiken aan te treffen. Het ruimte geven aan dergelijke elementen verhoogt meteen de menging. Veel opstanden staan als monoculturen te boek. Nadere beschouwing leert echter dat vaak (geringe) mengingsaandelen aanwezig zijn, veelal het gevolg van spontane opslag tijdens de aanleg. Berken of grove den- nen in douglas- en fijnsparrenopstanden zijn bijna klassiek.

Bij Naturgemässe Waldwirtschaft zal het helpen van dergelijke bomen alleen aan de orde zijn als de bijgemengde soorten voldoende houtkwaliteit hebben. Bij het geïntegreerd bosbeheer dient dat ongeacht de stamkwaliteit te gebeuren. Versterking van de menging verhoogt immers de ecologische en meestal ook de mechanische stabiliteit van een opstand en verhoogt veelal de flexibiliteit door het creëren van een zaadbron en van potentiële schermbomen.

Een andere mogelijkheid van menging is het aanvullen van natuurlijke verjonging door middel van planten. Als voorbeeld is te noemen een natuurlijke verjonging van douglas waarin enige beuken of beukengroepen worden aangebracht. Andersom is een spontane opslag van bijvoorbeeld berk met meer productieve soorten aan te vullen. Vanzelfsprekend moet in een aanplant

van bijv. eiken de spontane opslag van grove den en of berk worden toegejuicht. Ook hier geldt dat vakkennis en inzicht vereist is om te beoordelen of

mengingen ook op termijn perspectieven bieden. Het is allemaal wat lastiger dan het kaalslagbedrijf, maar gelukkig ook veel leuker.

Literatuur

- Naturgemässe Waldwirtschaft in Sachsen - gestern, heute und in Zukunft. H. Thomasius in "Der Dauerwald", Juli 1992.
- Evaluatie Meerjarenplan Bosbouw, Ministerie van LNV, directie NBLF, 1992.

	Devobo TOTAAL Advies en Aannemersbedrijf bosbouw en groensector. Rondhouthandel. Jan Steenstraat 12, 7412 TC Deventer, Tel. 05700 - 10909, Autotel. 06-52108147	 AVIH Algemene Vereniging Inlands Hout	 Lid van: Kring Praktiserende Boomverzorgers
--	--	--	--

	BOSLAND BV beheer, advies en uitvoering in bosbouw Frederikstraat 2a, 6881 SJ Velp Tel. 085 - 640202
---	---

	Boomkwekerijen ZUNDERT BV Meirseweg 45 4881 MJ Zundert Telefoon 01696-72250 Telefax 01696-75832
Planten voor bosaanleg en landschapsbeplantingen	
Loofhout • Naaldhout • Populieren • Bomen in plug en volle grond <i>Voor de modernste teelten - Geworteld in traditie</i>	

Bomenrooibedrijf/Rondhouthandel	
A. van der Horst	
vraagt populieren, eiken en iepen te koop, geveld of op stam	
Eennummerweg 12, 9961 PC Mensingeweer Tel. 05959-1560 - Fax 05959-1459	

Adverteren?
U kunt vragen naar Mevr. E. Veldhuizen
Tel. 085-778221 Fax 085-438510